

Кулібаба М. А., здобувач вищої освіти,
Донецький національний університет імені Василя Стуса,
Україна

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ, ЩО ЗАСТОСОВУЮТЬСЯ В ПЕДАГОГІЧНІЙ ПСИХОЛОГІЇ

Педагогічна психологія є результатом успішного розвитку двох окремих наук – психології та педагогіки. У ХІХ ст. розширення кола наукових інтересів привело до потреби створити нову галузь психологічної науки. Педагогічна психологія – галузь психології, яка вивчає закономірності психічної діяльності людини у процесі розвитку і саморозвитку, виховання і самовиховання, навчання і самонавчання [2]. Отже, педагогічна психологія вивчає та досліджує загальні психологічні закономірності формування особистості за цілеспрямованого здійснення педагогічного процесу, його вікову та індивідуальну специфіку, вплив на його перебіг різних чинників.

Методи – це прийоми і засоби, що застосовуються для дослідження предметів і явищ з метою отримання нових знань про їх властивості, закономірності і механізми виникнення та існування [3]. Вчення про принципи і методи організації і здійснення дослідницької та практичної діяльності, якими керуються вчені, називають методологією [3].

Методи психологічних досліджень – це сукупність засобів і прийомів вивчення фактів психічних явищ та проявів психічної діяльності [1].

Все сказане стосується і психології. Її явища настільки складні і своєрідні, настільки важкодоступні для вивчення, що упродовж всієї історії цієї науки її успіхи безпосередньо залежали від досконалості застосовуваних методів дослідження. З часом в ній виявилися інтегрованими методи багатьох наук: методи філософії та соціології, математики і фізики, інформатики та кібернетики, фізіології та медицини, біології та історії, низки інших наук.

У процесі розвитку знань у галузі психології визначилася і своя методологічна база, тобто така сукупність застосовуваних у науці методів, за допомогою яких дослідники можуть найбільш ефективно досліджувати всі психічні процеси, що відбуваються в мозку людини.

Методи педагогічної психології можна розглядати в системі різних класифікацій. На сьогодні широко відомими є класифікації методів С. Рубінштейна, Б. Ананьєва, деяких інших дослідників. Наприклад, С. Рубінштейн виділяв основні методи і допоміжні. У педагогічній психології основними методами є

педагогічне спостереження і психолого-педагогічний експеримент. Допоміжними вважаються, наприклад, психолого-педагогічна бесіда, порівняльний і генетичний методи дослідження.

Б. Ананьєв у праці «Про методи сучасної психології» для організації дослідження в педагогічній психології запропонував зручну класифікацію, яка відображає основні кроки розгортання і проведення науково-дослідної роботи [1]. У цій класифікації він виділяє чотири групи методів:

1. Організаційні методи:

- а) порівняльний – (метод поперечних зрізів) спрямований на виявлення динаміки певної психологічної функції шляхом порівняння особливостей її розвитку на різних кінцевих етапах;
- б) лонгітюдний метод (повздовжних зрізів) має на меті тривале вивчення одних і тих самих досліджуваних з метою виявлення глибинних закономірностей психічного розвитку та формування особистості людини;
- в) комплексний метод – передбачає розподіл підходів різних наук до вивчення одного і того ж об'єкта.

2. Емпіричні методи:

- а) спостереження, самоспостереження, метод цілеспрямованого плано-мірного опису психічних властивостей, які проявляються в діяльності і поведінці учнів на основі їх безпосереднього сприймання в навчально-виховному процесі з обов'язковою систематизацією одержаних даних і формулюванням можливих висновків;
- б) експериментальні методи: основними ознаками експерименту є створення дослідником умов, у яких виявляються психічні явища, і контролювання його перебігу. Це дає змогу варіювати незалежними змінними, впливаючи на індивіда і у такий спосіб викликаючи певні явища (залежні змінні). Під час експерименту виникають умови для відокремлення явищ, які вивчають, від тих, що їх супроводжують. Завдяки цьому вдається виявити приховані процеси, механізми, явища, властивості, встановити закономірні зв'язки між ними.

Природний та лабораторний експеримент.

Констатуючий (передбачає з'ясування закономірностей існування психічного факту, особливостей психічного процесу, особистісних рис), формуючий (зорієнтований на формування психічних явищ, властивостей, створення умов для їх прояву і розвитку) експеримент.

Психодіагностичні методи (бесіда, інтерв'ю, анкетування, тестування, соціоматриця, референтометрія, метод аналізу процесу та продуктів діяльності);

- в) біографічний метод.

3. Методи обробки результатів:

- а) метод якісного аналізу має на меті смислове групування одержаних результатів у вигляді, зручному для їх інтерпретації;
- б) методи кількісного аналізу, спрямовані на кількісну обробку результатів за допомогою методів математичної статистики.

4. Інтерпретаційні методи (пояснення):

- а) генетичний метод – має на меті встановлення вертикальних зв'язків між рівнями розвитку досліджуваних феноменів. Виявлення специфіки цих рівнів розвитку певної функції;
- б) структурний метод – передбачає виділення горизонтальних структурних зв'язків між компонентами досліджень цілісного феномену.

Отже, сучасна наукова психологія має в своєму розпорядженні широкий арсенал методів активного дослідження, пізнання та впливу на психіку людини, щоб допомогти їй у складних умовах нинішнього напруженого, динамічного життя. Тому психологія займає гідне місце серед інших наук про людину.

Список використаних джерел

1. Важинський С. Е., Щербак Т. І. Методика та організація наукових досліджень : навч. посіб. Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2016. 260 с.
2. Степанов О. М. Педагогічна психологія. Київ : Академвидав, 2011. 416 с.
3. Туриніна О. Л. Методологія та методи психологічного дослідження: навч.-метод. посіб. Київ : ДП Вид. дім «Персонал», 2018. 206 с.

Лесніков В. В., здобувач вищої освіти,
Донецький національний університет імені Василя Стуса,
Україна

ФОРМУВАЛЬНИЙ ЕКСПЕРИМЕНТ У ПЕДАГОГІЧНІЙ ПСИХОЛОГІЇ

Найбільш важливою складовою частиною наукового дослідження є експеримент – метод емпіричного дослідження, що базується на активному та цілеспрямованому втручанні суб'єкта у процес наукового пізнання явищ та предметів реальної дійсності шляхом створення умов, що контролюються та управляються, які дозволяють встановлювати визначені якості та закономірні зв'язки в об'єкті, що досліджується, та багаторазово їх відтворювати.

Від звичайного спостереження експеримент відрізняється активним впливом дослідника на явище, яке вивчається. Основною метою експерименту є виявлення властивостей досліджуваних об'єктів, підтвердження наукових